Цана асобнага нумару 17 грошаў.

Сын Беларуса

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: **Вільня, Віленская вул. 12, п. 6.** (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад **12** да **2** г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад **9** да **3** г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на **адзін месяц** з дастаўкай да хаты **2 злотыя**
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 грош., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 19. Вільня, Нядзеля, 27-га ліпня 1924 г. Год I.

„Маніфэст“ п. Тугутта.

Пан Тугутт, пасьля свайго правалу ў справе „збратаньня“ польскае „дэмакратыі“ з эндэкамі, напісаў адкрытае пісьмо на імя аднаго з сваіх партыйных таварышоў, пасла Панятоўскага, даючы тлумачэньне свайго паступку: згоды ўвайсьці ў склад ураду п. Грабскага адначасна з лідэрам эндэкаў—братам прэм'ера, Станіславам Грабскім.

Здраду дэмакратыі п. Тугутт тлумачыць „дзяржаўнымі патрэбамі“:

„Польшча сяньня знаходзіцца ў гэткай цяжкай патрэбе, у якой ня была ад часу стварэньня Дзяржавы,—хіба толькі ў мамэнт бальшавіцкага наезду. Праўда, санацыя скарбу і аздараўленьне грошы значна пайшлі ўперад, але яны зусім яшчэ не закончаны. Гаспадарчае палажэньне робіцца з дня на дзень горшым. Мужык дохне з голаду, тысячы работнікаў выкідаюцца што-дня на брук. У міжнародавых адносінах мы праспалі колькі гадоў на мяккай посьцілцы меней ці бслей нягодных трактатаў і сяньня прачыхаемся з пачуцьцём пагражаючай нам небясьпекі: нашыя, нібы-то бароначыя нас, саюзы могуць быць зьніштожаны, а з акружаючае нас цемры чуваць толькі рыканьне ненавісьці нашых ворагаў і марматаньне раўнадушнасьці, недаверыя ці пагарды да нашае дзяржавы. На нашых Крэсах пануюць такія адносіны, што, калі ў працягу некалькіх гадоў ня прыйдзе перамена, дык будзем мець тамака аружнае паўстаньне, якое або адарвець у нас некалькі правінцыяў, або мусіць быць затоплена ў моры крыві. Цікавяцца намі адны толькі бальшавікі, якія заліваюць нас паводкай злоснае агітацыі. Было-бы поўбяды, калі-б гэтага эвангельля ненавісьці слухалі толькі з прычыны мінаючае нэндзы“...

Вось, усё гэтае, паводле п. Тугутта, патрабуе, каб у склад ураду ўвайшлі людзі, „якіх вымагае дзяржаўная патрэба“. І такім канешне патрэбным дзеля „ратаваньня“ Польшчы з сучаснага катастрафічнага, на пагляд п. Тугутта, палажэньня чалавекам зьяўляецца ніхто іншы, як іменна і выключна сам пан Тугутт....

Пан Тугутт зусім выразна гаворыць аб тым, што ўсякая апазіцыя ў сучаснай Польшчы—шкодна для самога істанавання Польскае Рэспублікі: яна можа давясьці да Рэвалюцыі. І п. Тугутт зусім шчыра і адкрыта высказываецца проці Рэвалюцыі ў Польшчы:

„Аставалася бы Рэвалюцыя; не баюся ані слова, ані самае рэчы; калі-б у нас магла выбухнуць нашая уласная, сямейная Рэвалюцыя, дык я бы ей не працівіўся. Ведама, калі-б была нечым дасьпелым у народнай сьвядомасьці і ў гаспадарчых варунках. Але ў нас ня можа быць гутаркі аб Рэвалюцыі, а толькі аб братабойчай хатняй вайне з невядомым вынікам. Ці, лепш, з вынікам зусім вядомым, калі ўзяць пад увагу камуністаў, якіх маем за сьпіной і якія заўсёды будуць гатовы расчыніць шырока дзьверы бальшавіцкаму наезду, лепш сказаць—расейскаму наезду. Дзеля гэтага я не хачу Рэвалюцыі, як не хачу і самалюбна-становага будаваньня Польшчы“.

Пісьмо п. Тугутта—гэта цэлы маніфэст—новая праграма тых прадстаўнікоў дэмакратычнае інтэлігенцыі, якія *баяцца*, шчыра кажучы, *ня гэтулькі вонкавага націску, колькі свайго ўласнага народу*. П. Тугутт умеў гаварыць языком свайго народу да таго мамэнту, пакуль не пачуў пад сабою моцнага, як яму здаецца, грунту: пакуль яго „асабістая павага і значэньне“, хоць і набытыя выключна дзякуючы падтрыманьню народнае масы, не забясьпечылі яму міністэрскага партфэлю... І цяпер, калі на плячох народу ён даехаў да ўлады, лідэр „Вызваленьня“ высказывае недаверые тым, на кім ехаў!

Мы затрымалі увагу нашых чытачоў на пісьме п. Тугутта не дзеля ягонае асобы, а дзеля таго, што ў меру дасьпяваньня польскіх народных масаў іх правадыры вельмі лёгка мяняюць сваё становішча. І ў рашучы мамэнт народ на такіх людзей ня можа спадзявацца...

Ня можа спадзявацца і не павінен браць за чыстую манэту слоў, якія яшчэ ўчора Тугутты яму так горача гаварылі! Бо *нацыяналізм*, які так глыбока ўеўся ў душы польскае інтэлігенцыі, *аказваецца дужэйшым за ўсё іншае*.

З гэтым прыходзіцца лічыцца вельмі паважна і ўсім тым, хто, паводле слоў нашага пасла п. Тарашкевіча, чакае нейкае папраўы ад „глыбокіх устрасеньняў“ у Польскай Дзяржаве.

Каго адбудавалі?

Украінскі пасол Казіцкі ў газэце „Наше Життя“ падае гэткія цыфры з справаздачы Генаральнае Дырэкцыі Адбудовы за час да 1 студня 1923 году:

ВАЯВОДЗТВЫ:	Было зьнішчана будынкаў	Да 1 студня 1923 году адбудав.	Які % адбудаваны?
Варшаўскае	90.527	61.644	65
Лодзкае	10.850	9.903	91
Келецкае	85.854	63.233	74
Беластоцкае	**192.962**	**93.264**	**48**
Люблінскае	177.477	97.897	50
Палескае	**173.858**	**38.894**	**22**
Наваградзкае	**127.037**	**60.559**	**46**
Віленская зямля	**64.908**	**28.501**	**44**
Валынь	202.196	111.278	54
Львоўскае	150.255	108.142	72
Кракаўскае	35.288	28.317	83
Станіславаўскае	128.782	65.329	50
Тарнапольскае	231.574	114.697	45
	1.671.568	881.660	52,7%

Гэта табліца ясна паказуе, што палякі стараюцца адбудавацца нашым коштам, бо ў Лодзі ўжо адбудавалі 91%, у Кракаве 83%, у Кельцах 74%, у Варшаве 65%, а ў нашым бедным Палесьсі ўсяго толькі 22%. „А трэба ведаць, — кажа п. Казіцкі, — што за гэты час адбудавалі на кошт скарбу 137 касьцёлаў (і ніводнае царквы!)—і то ў той час, калі нашы людзі жывуць у норах, калі на Палесьсі чакаюць на адбудову 95.314 будынкаў. Дык ясна цяпер, чаму беларусу і украінцу гэтак цяжка дабіцца дапамогі на адбудову!“

Запраўды, ясна і сьляпому...

Бюджэт Польшчы у Сойме.

Міністэрства Публічных Работ.

„Міністэрства Публічных Работ“—гучная вывеска, пад якой істнуе вельмі мала,—амаль што нічога. Задачы міністэрства: ўтрыманьне ў належным стане ўжо істнуючых і распачацьце засобамі дзяржаўнага скарбу новых прадпрыемстваў агульна-дзяржаўнага значэньня, якія не пад сілу паасобным самаўрадам, як напрыклад рэгуляваньне рэк, палепшаньне грунтаў, утрыманьне шляхоў, электрыфікацыя і г. д. Апроч таго, спэцыяльнае часовае заданьне мін.—адбудаваньне зьнішчанага вайной краю.

І вось, як сам кіраўнік міністэрства, так і ўсе прамаўляўшыя паслы, пачынаючы з дакладчыка, сьцьвердзілі, што ніводнае з гэтых заданьняў міністэрствам не выпаўняецца. Міністар сьцьвердзіў, што ніякіх новых „публічных работ“ урад сьвядома не пачынае, бо ў часе санацыі на гэта пастанавіў не марнаваць грошы... А пястовец **Козыдарскі** сьцьвярджае, што, дзеля нястачы грошы, прыйшло блізу да поўнае руіны і ўсё тое, што было зроблена „заборцамі“... Міністар хваліўся, што быццам адбудавана аж 61 проц. зьнішчаных будынкаў. Але вось той самы п. Козыдарскі казаў, што няўдача назначанай на адбудову лясной даніны выклікала „занядбаньне ўсей адбудовы—на вялікую шкоду насяленьня“. Ён слушна казаў, што ў часе інфляцыі ўрад мог быў шмат чаго зрабіць у галіне адбудовы і разбудовы, як гэта зрабілі немцы, але не зрабіў.

Пасол **Пасацкі**, („хлопскі зьвязок“) даводзіць, што „шляхі пагражаюць папросту катастрофай“, а паўтара мільёна дамоў стаіць неадбудаванымі“.

У галасаваньні бюджэт мін. П.Р. прымаецца бяз зьменаў.

Міністэрства працы і сацыяльнай аховы.

Рэфэрэнт хадэк **Бітнэр** кажа, што ўвядзеньне 8-мі гадзіннага дня працы ня зьменшыла выдатнасьці прадукцыі, што прызналі самі прамыслоўцы. Галоўная прычына няздольнасьці польскай прамысловасьці да канкурэнцыі з заграніцай—старыя, нягодныя машыны спрад 50 гадоў. Дзеля аднаго гэтага польская прадукцыйнасьць у некаторых галінах у тры разы меншая, як у Чэхіі, і—аж у поўпята раза меншая, як у Амэрыцы!.. Апроч таго—яшчэ „памагае“ благая арганізацыя прадпрыемстваў і працы. На дапамогу безработным скарб дае толькі 6 мільён. злот., але гэта—кропля ў моры і ня вылячыць ад крызісу.

Віцэ-міністар Сімон кажа аб вельмі малых крэдытах, празначаных у бюджэце на ўсю працу міністэрства, якая абыймае ўсю сацыяльную палітыку 30 мільённага гаспадарства.

Пас. **Земенцкі** (ППС) кажа аб тым, што яшчэ нядаўна прэм. Грабскі ўрачыста абяцаў не рабіць замаху на сацыяльныя здабычы работнікаў, а цяпер скасаваў дзяржаўную ахову 8-мі гадзіннага дня.

Эндэк **Фалькоўскі** закідае міністэрству, што яно „за ўрадавыя грошы вяло камуністычную прапаганду (!) (голас на лявіцы і крыкі: „гэта бязчэльнасьць, лайдацтва!) У касах хворых галоўныя становішчы занялі камуністы, якія займаюцца толькі агітацыяй... (крыкі: „пан брэша!“).

Віцэ-міністар рэзка адказывае на агульныя абвінавачаньні п. Фалькоўскага.

Хадэк **Гдык** скардзіцца на мін. Дароўскага за падтрымліваньне сацыялістычных работніцкіх арганізацыяў і „неляяльныя адносіны“ да „хрысьціянскіх“...

Прадстаўнікі **жыдоў, немцаў, беларусаў і украінцаў** скардзяцца на тое, што мінінтэрства сацыяльнай аховы зусім ігнаруе патрэбы нацыянальных меншасьцяў...

„Народны работнік“ **Вашкевіч** кажа, што за 5 гадоў „сацыяльнай працы“ польскага ўраду ўся работніцкая кляса ў Польшчы зглела і зруйнавалася дарэшты! Увесь бюджэт польскага мін. працы і сацыяльнай аховы роўны бюджэту... вастрогаў у Польшчы!.

Бюджэт прыняты без пераменаў.

Міністэрства „Зямельных Рэформ“.

Пястовец **Астроўскі** рэфэруе бюджэт спэцыяльна створанага Вітасам міністэрства пры зусім пустых лаўках клюбу Пяста. (Крыкі: „дзе-ж людоўцы?“).

Рэфэрэнт крытыкуе польскае аграрнае законадаўства і яго правядзеньне на практыцы. — Крытыкуе працу... клюбу Пяста!..

Уся „аграрная рэформа“ абмяжавалая парцэляцыяй—урадовай, паўурадовай і прыватнай. Усяго на парцэляцыю пайшло 1.097.000 гэктараў зямлі, а распарцэлявана запраўды толькі 467.900 гэкт., гэта значыць 36 проц...

Пераходзячы да асадніцтва, дакладчык кажа,

што дагэтуль „асаджана“ ўсяго 7.000 з 99.000 жадаючых зямлі на „Крэсах“...

Аб'яднаны з Вызваленем „левы людовец“ **Вільконьскі** абураецца, што для асаднікаў, якія „гэтулькі заслуг маюць перад Польшчай“, зроблена так мала...

Пас. **Квапіньскі** (П.П.С.) кажа, што адкладаньне зямельнай рэформы прывядзе толькі да таго, што хлебароб страціць веру ў парляманцкае вырашэньне справы і пачне шукаць іншых шляхоў... Польшча лішне бедная дзеля таго, каб магла выкупіць у паноў-абшарнікаў іх маёнткі, і дзеля таго павінна і змушана аддаць зямлю хлебаробу бязплатна! Абшарнікам можна абяцаць, што заплацім калісь другім разам (сьмех)...

Украінец **Чучмай** кажа, што польскі ўрад ані воднага гэктара зямлі і ані воднай маркі гаспадарчай дапамогі ня даў хлеборобу-украінцу. Наадварот: на адвечна украінскай зямлі насадзіў — 7.345 чужакоў-асаднікаў. Дзеля таго украінцы будуць галасаваць проці бюджэту міністэрства.

Ад імя беларусаў выступае пас. Рагуля, якога прамову нашыя чытачы мелі паводле стэнаграмы.

Ксёндз **Оконь** кажа, што народная рака зьмяцецую шляхту, што, як калода, залягла на шляху ракі, якая цячэ да сялянскага царства. Ён дамагаецца рэформы больш радыкальнай, як вызваленская, што пакідае абшарнікам 180 гэктараў зямлі, ці—пепэзсаўская, пакідаючая памешчыкам 160 гэктараў. „Даволі будзе ім і 50“, канчаець ксёндз... „Прыдзе час—і вас, паны шляхта, у прышлым Сойме зусім ня будзе“. (Эндэку Мантэрысу, які яго перапыняе праз увесь час, кс. Оконь раптам пачынае крычаць: „лотр, блазэн!“ Уздымаецца агульны галас, з якога кс. Оконь крычыць, што будзе галасаваць проці бюджэту).

Дакладчык **Астроўскі** адказывае беларусам і украінцам, даводзячы, што асадніцтва ў Польшчы мае толькі і выключна гаспадарчыя (!?) мэты і зусім пазбаўлена палітычнага характару... (!)

Бюджэт, з дробнымі папраўкамі, прымаецца.

Гэтым і закончыўся разгляд Соймам польскага бюджэту ў другім чытаньні.

Трэцяе чытаньне бюджэту Польскай Рэспубл.

Каб скончыць ужо з бюджэтам, трэба дадаць, што трэцяе чытаньне (аканчальнае, пры якім разважаецца і ўвесь бюджэтны закон, як адзінае цэлае) адбылося пасьля разгляду ў Сойме новых законаў аб меншасьцях. І вось, вельмі цікава і характарна, што ўтвораны ў выніку супольнай барацьбы з меншасьцямі, супольны фронт усіх „папольску чуючых“ партыяў значна панізіў агульную апазіцыйнасьць у Сойме проці палітыкі сучаснага ўраду. Яркім довадам гэтага зьявілася тое, што ўсе дэманстрацыйныя, прынятыя ўжо ў другім чытаньні, папраўкі, якімі Сойм выразіў, вельмі далікатна, сваё нездаваленьне дзейнасьцяй ці асабістым складам адміністрацыі і паліцыі, усе яны былі адкінуты ізноў у гэтым трэцім чытаньні. Нават большасьцю ў 28 галасоў „выражана даверые“ дзяржаўнай паліцыі, з бюджэту якой у другім чытаньні, як мы ведаем, большасьцю толькі аднаго голасу было скінута дэманстрацыйна 100 злотых...

Вось якім дзяржаўна-нацыянальным „доппінгам“ для польскага Сойму зьяўляецца „пачуцьцё ўласнасьці“ на „свае нацыянальныя меншасьці“...

Дзіва, што ў выніку ўсіх маланак і пяруноў бюджэтнай дыскусіі—ня толькі міністры ўнутраных спраў, ці справядлівасьці, але нават і галоўны камэндант паліцыі ўзялі назад свае адстаўкі... І можна сьмела сказаць напярод, што за імі, „папрыкладу багоў“—ніводны, найніжэйшы, найбольш скампрамітаваны паліцэйскі „чын“ ня страціць свайго цёплага месца...

„Так было і так будзе“, як казаў калісь расейскі „паліцэйскі філёзоф“ — міністар унутраных спраў Макараў...

Інтэрпэляцыі Беларускага Пасольскага Клюбу.

ІНТЭРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў Беларускага Клюбу да п. Міністра Рэлігіяў і Асьветы ў справе беларускае школы ў м. Скідэль, Горадзенскага павету, і грашавых караў, якія накладаліся на беларускае насяленьне за тое, што не пасылалі сваіх дзяцей у польскія школы.

Сыстэма дэнацыяналізацыі беларусаў, якая ўжываецца Польскім Урадам на беларускіх абшарах, зайшла так далёка, што давяла да тэррору і гвалту над прынцыпамі агульна чалавецкімі ў адносінах да правоў кожнага народу, да апякаваньня сваей роднай мовай, культурай ды прасьветай. Спрадвеку беларуская культура і яе родная мова сыстэматычна перасьледуецца на беларускіх абшарах польскай уладай. Ня гледзячы на масу пастановаў тутэйшага насяленьня аб адчыненьні беларускае школы, школьны інспэктар адчыняе школы польскія. Калі-ж тутэйшае насяленьне, пратэстуючы проціў такога гвалту над яго правам, не пасылаець сваіх дзяцей у польскую школу, школьная ўлада пачынае ўжываць грашавыя кары.

Грашавыя кары, якія накладаюцца на беларускае насяленьне за тое, што не пасылаець дзяцей у польскія школы, даходзяць часам да 25 злотых на аднаго бацьку. Калі мець на ўвазе, што беларускае сялянства вельмі абцяжана іншымі падаткамі, дык сума тая будзе вельмі высокай, і селянін, маючы пару гоняў зямлі, не здалее яе выплаціць.

Для прыкладу прыводзім такі факт: у пачатку 1923 году жыхары м. Скідэль, Горадзенскага павету, падалі праз пасла С. Барана Школьнаму Інспэктару прозьбу і пастанову аб адчыненьні ў м. Скідэль беларускай пачаткавай школы. Аднак, беларуская школа ня была адчынена. Заместа беларускае школы, якой дамагалася тутэйшае насяленьне, накінулі школу польскую, у якую зганялі беларускіх дзяцей пры дапамозе грашавых караў. Грашавыя кары накладалі нават на тых бацькоў, якія, ідучы на вялікія выдаткі, пасылалі сваіх дзяцей у адзіную беларускую школу на ўсю Горадзеншчыну ў Горадні.

Такім чынам панясьлі кары: 1) Мількановіч, двое дзяцей якога вучацца ў 3 і 4 клясе беларускае школы ў Горадні. 2) Перанят — за аднаго хлапца; 3) Крышаловіч — за аднаго хлапца ў 4 клясе: 4) Цыдзікаў — за адну дачку і цэлы рад іншых.

Большасьць жыхароў м. Скідэль складаецца з праваслаўных беларусаў, якія дамагаліся ад школьнае ўлады школы на іх роднай мове, былі пакараны адпаведнай уладай — панясьлі помсту за адпор проціў дэнацыяналізацыі беларускіх дзяцей.

Дзеля вышэй пісанага інтэрпэлянты пытаюцца ў п. Міністра:

1. Ці маніцца ён спыніць ужываньне грашавых караў для беларусаў, якія не пасылаюць сваіх дзяцей ў польскія школы?

2. Ці маніцца адчыніць у м. Скідэль, паводле жаданьня тутэйшага насяленьня, беларускую пачаткавую школу?

3. Ці маніцца загадаць падпарадкаваным яму органам не накладаць грашавых караў на тых бацькоў, дзеці якіх ходзяць у беларускую школу?

4. Ці маніцца дзеля гэтага зьняць усе грашавыя кары, накладзеныя на жыхароў м. Скідэль і Скідэльскае гміны за тое, што не пасылаюць дзяцей у польскую школу?

Варшава, 17 ліпеня 1924 г.

У справе драгонады у Стаупецкім павеце.

Зьмешчаную ў № 18 інтэрпэляцыю паслоў з Беларускага Клюбу ў справе „карнае экспэдыцыі“ ў Стаўпецкім павеце дапаўняем пісьмом Старшыні Беларускага Пасольскага Клюбу да п. Міністра Вайсковых Спраў.

Вельмі сьпешна.
Варшава, 9/VII 1924 г.

Да Пана Міністра Вайсковых Спраў
у месцы.

На пісьмо Міністэрства Вайсковых Спраў з 24. VI. 1924 г. № 13.412/9 М. II. у справе эксцэсаў, учыненых атрадам уланаў у Стаўпецкім павеце, ніжэй падаем зьмест заявы пацярпеўшых сялян аб спосабе вядзеньня дазнаньня:

„1-га ліпня г. г. ў 8 гадз. увечары прыехалі два афіцэры—адзін у чыне маёра, другі капітана,—у вёску Ябланаўку, забралі памоцніка солтыса прымусам і завязьлі да солтыса вёскі Адцэда, дзе пачалі прымушаць солтысаў Вінцэнта Карповіча і Адама Трусевіча да подпісу напярод уложаных пратаколаў, з зьместам якіх зусім не пазнаёмілі зацікаўленых. Калі памянёныя солтыс і памоцнік солтыса не хацелі гэтак падпісацца пад пратаколамі невядомага зьместу, тады пагрозамі з боку афіцэраў, што сялян за няслухмянасьць паб'юць, іх прымусілі падпісаць пратакол няведамага зьместу.

„У 10 гадз. вечара сказаныя афіцэры ўланскага палку цераз памоцніка солтыса вёскі Ябланаўка загадалі мне (Яну Асадоўскаму) ўраз-жа зьявіцца да іх у хату Шалькевічаў дзеля аб'ясьненьняў; калі я прыйшоў, у мяне запыталіся, што ў мяне забралі ўланы? Калі я расказаў аб усім, дык сказаныя афіцэры пачалі сьмяяцца, кажучы, што нічога падобнага ўланы вам не зрабілі, і біць вас таксама не маглі, вось-жа вы павінны падпісаць гэту паперу. Папера была напісана папольску, і я нічога ня мог прачытаць, дык не хацеў падпісаць, але, калі сказаныя афіцэры пачалі прымушаць мяне, дык я, баючыся новага біцьця, бо ўжо быў біты ўланамі, прымушаны быў падпісаць.

„У 11 гадз. вечара гэтыя самыя афіцэры прыехалі ў вёску Кучкуны і таксама, пагражаючы арыштам, прымусілі солтыса і іншых грамадзян падпісаць загадзя прыгатаваныя пратаколы, з зьместам якіх іх не пазнаёмілі.

„Дзеля гэтага просім Паноў Дэпутатаў учыніць належныя крокі“.

Далей ідуць тры подпісы.

Падаючы зьмест гэтага пісьма, які кажа аб тым, як вядзецца загаданае П. Міністрам сьледзтва, пытаюся ветліва ў Пана Міністра. ці запраўды маніцца выкрыць надужыцьці атраду 27 п. уланаў у Стаўпецкім павеце? Ці маніцца ён паслаць даверанага ўрадоўца дзеля выкрыцьця надужыцьцяў ужо не ўланаў, а маёра і капітана польскіх войск?

Адначасна адзначаю, што ў бытнасьць маю разам з паслом Аўсянікам на месцы ў Стаўпецкім павеце я выясьніў усе надужыцьці атраду 27 п. уланаў. Сабраныя факты і матар'ялы зьмешчаны ў адноснай інтэрпэляцыі.

Старшыня Беларускага Клюбу,
Пасол на Сойм, **Рагуля.**

Польскі закон аб „абывательстве“.

У расейскай рыжскай газэце „Сегодня“ вядомы латвійскі прафэсар Ляээрсон зьмясьціў вельмі цікавы артыкул аб тым, як новапаўстаўшыя ўсходня-эўрапэйскія дзяржавы вырашылі „вельмі цяжкае“ пытаньне аб „падданстве“ („абывательстве“).

Мы ня будзем увахадзіць у падробную дыскусію з паважаным прафэсарам, адзначыўшы толькі, што ўся „справа падданства“ зрабілася-б шмат менш цяжкай, калі-б запраўды, як цяпер цьвердзіць п. Ляээрсон. перакройкі ўсходня-эўрапэйскай карты былі зроблены паводле прынцыпу самавызначэньня народаў. Але гэтага іменна і ня было, як ясна відаць хаця-б з таго, што якраз цяпер справа новага плебісцыту, а значыць і новай „перакройкі карты“ стаіць, напрыклад у Польшчы, вастрэй, чым калі-небудзь раней. Бо пры гэтай перакройцы кіраваліся не „палітычнай геаграфіяй“, ня воляй „жывых людзей“, не „адносінамі насяленьня да новапаўстаўшых дзяржаў“, як кажа праф. Ляээрсон, а—зусім наадварот — „фізычнай гэаграфіяй“, г. ё. папросту патрэбай для пераможцаў тэй ці іншай тэрыторыі (тыповы прыклад: патрэбнае тады для Францыі стварэньне „Вялікай Польшчы“)...

Але для нас—найцікавей тое, што п. Л. кажа аб тым, як вырашыла гэтае цяжкае пытаньне аб абыватэльстве іменна Польшча.

Сучаснае міжынародавае права даўно ўжо палажыла ў аснову „абыватэльства“ рэальную сувязь асобы з даным краем. На гэтай бязспрэчнай падставе і апіралася Вэрсальская Умова паміж Польшчай і Антантай.

Але Польшча, карыстаючыся фактычнай сілай і бязкарнасьцяй і пазываючыя на тое, што ў Вэрсальскай Эўропе „гэтак робяць усе“, зусім ня лічыла сябе зьвязанай умовай з 28 чэрвеня і вырашыла справу абыватэльства не паводле прынцыпу рэальнай сувязі асобы з краем, але на падставе станова-паліцэйскай прапіскі (мэльдунку)!

Гэткім чынам польскі закон 1920 году—гэта ня ёсьць закон аб „абыватэльстве“ (грамадзянстве), але запраўды—аб „падданстве“, на падставе якога былі пабудаваны паліцэйскія манархіі старога рэжыму.

Дзіва, што цяпер, пад націскам звонку і знутра, Польшча стаіць перад канешнасьцю грунтоўнага, але мо' ўжо і запознага перагляду дапатопна-паліцэйскага закону 1920 г...

Які націск на Польшчу ідзе з сьветлых крыніц эўрапэйскай юрыдычнай думкі (пакуль яшчэ зусім незразумелай для сучаснай польскай „правасьвядомасьці“), аб гэтым і кажа далей праф. Ляээрсон.

Адзін з найважнейшых аўтарытэтаў дзяржаўнага і міжынародавага права, праф. Парыжскага Унівэрсытэту дэ-Лейрадэль, у брашуры „Польскі закон аб падданстве 1920 г. і Вэрсальскія Трактаты“ бязспрэчна даказаў, што самая падстава польскага закону (сказаная паліцэйская прыпіска) ў карані пярэчыць прынцыпу, пакладзенаму ў аснову трактатаў.

Па духу і літары Трактату, „абыватэльства“—„з самага права, бяз усялякіх фармальнасьцей“ мае і можа затрымаць, калі сам яго ня зрокся, кожны, хто аседла і стала жыве на адыйшоўшай да Польшчы тэрыторыі, хто мае з ёй рэальную сувязь. І зусім справядліва кажа праф. Лейрадэль, што якраз наадварот: вельмі часта паліцэйска-становая прапіска зусім не даводзіць „аседласьці і рэальнай сувязі асобы з данай тэрыторыяй“.

Праф. Ляээрсон дае і другі, яшчэ больш цікавы і важны факт рэагаваньня культурнай эўрапэйскай апініі на палітыку і законадаўства Польшчы. І гэты факт, таксама, як і брашура парыжскага прафэсара, замаўчала польская прэса...

Аказываецца, што яшчэ 15 верасьня Сталая Міжынародавая Судовая Палата (ў Гаазе?!) у матывах аднэй з сваіх пастановаў катэгарычна прызнала, што польскі закон аб „абыватэльстве“ 1920 г. пярэчыць зьместу Вэрсальскага Трактату, падпісанага Польшчай!

Як бачым, найаўтарытэтнейшыя вяршыны эўрапэйскай праўнай думкі, якія задаюць тон сусьветнай апініі, зусім згодна сцьвярджаюць факт поўнага нарушэньня Польшчай зьместу і літары падпісанага яе паўнамоцнікамі дагавору...

„Ня можа быць сумліву, заканчывае п. Ляээрсон свой артыкул, што Польскаму Сойму прыдзецца раней ці пазьней лічыцца з пастановай Міжынародавай Палаты, якая далей кажа так: „Увядзеньне ў варункі набыцьця польскага „абыватэльства“ дадаткавага варунку, якога няма ў Трактаце 28 чэрвеня 1919 г., зусім ня мае азначаць „тлумачэньне“ Трактату, але значыць нешта іншае: „пераробку яго“.

Гэтак Міжынародавая Палата сцьвярдзіла для ведама ўсяго сьвету, што Польшча „перарабіла“ на сваю руку (ці і на сваю карысьць, гэта — яшчэ вялікае пытаньне!) падпісаны ею праз паўнамоцнікаў двустаронны дакумэнт такога вялікага, устаноўчага зьместу...

І пасьля гэтага чаго-ж палякі абураюцца на „свае“ меншасьці за тое, што быццам яны псуюць ёй на Захадзе яе найлепшую там апінію?!

С.

Палітычныя падзеі.

Бура ў Польскім Сэнаце...

На апошнім паседжаньні Сэнату сэнатар Кашніца зьвярнуў увагу маршалка на тое, што ў часе абрадаў над бюджэтам лаўкі паноў міністраў— зусім пуставалі. „Гэта ўказывае на „непашану“ з боку ўраду да найвышэйшай дзяржаўнай установы. Моўчкі прайсьці міма гэтага Сэнат ня можа“.

Маршалак зрабіў перарыў. Канвэнт сэньёраў выпрацаваў рэзалюцыю, у якой у досьць рэзкіх і ядавітых выразах даручыў маршалку паведаміць прэм'ера аб прычыне зробленага перарыву, пагражаючы ад імя Сэнату „шкадлівымі пасьледзтвамі гэткай няўважлівасьці ўраду да працы Сэнату“...

Антыпольская дэманстрацыя ў Кіеве.

У Кіеве адбылася ізноў вялізарная дэманстрацыя камуністычнай моладзі з пратэстам проці разстрэлу ў Польшчы 17-летняга камуніста Энгля.

Колькі войска мае ССРР?

Паміж Троцкім і вядомым англійскім ваенным спэцыялістам палкоўнікам Рэпінгтонам ідзе цікавая палеміка аб тым, сколькі войска мае ССРР. Троцкі даводзе, што ССРР мае толькі 600.000, а п. Рэпінгтон дадае, што, апроч гэтага, ССРР мае яшчэ 120.000 войска, якое знаходзіцца пад загадам Г.П.У., і—200.000 войск так званых „спэцыяльнага назначэньня“. На гэта Сэкрэтарыят Ваенна-Рэвалюц. Рады абвясьціў ізноў, што ССРР мае разам з атрадамі Г. П. У. і „спэцыяльнымі“ ваеннымі часьцямі ўсяго войска—562,976 чэлавек.

Лёндонская Канфэрэнцыя.

Як мы прадбачылі, Амэрыка, нават ня маючы свайго паўнапраўнага прадстаўніка на Канфэрэнцыі, адыгрывае на ёй рашучую ролю, і гэта — дзеля таго, што пазыку для Нямеччыны, якая становіць фундамэнт усяго „пляну экспэртаў“, могуць і гатовы, але на сваіх варунках, даць толькі амэрыканцы...

І вось, толькі што адбыўшаеся пленарнае паседжаньне Канфэрэнцыі ярка пацьвярдзіла ўсё, што сказана вышэй.

Усе тры камісіі працавалі цэлы тыдзень, цэлы тыдзень ішлі спрэчкі і „паразуменьні“ дзьвюх змагаючыхся групаў Канфэрэнцыі—францускай і англійскай. Здавалася, што французы перамаглі. Але вось, пленарнае паседжаньне не дало ніякіх рэзультатаў, бо... амэрыканскія банкіры не згадзіліся на выпрацаваныя камісіямі варункі рэалізацыі „пляну Доўса“ і гарантыі амэрыканцам і зажадалі перапрацаваньня іх... „Сардэчнае даверые“ паміж французамі і англійцамі пачынае псавацца, бо першыя вінавацяць апошніх у тым, што яны „ўплываюць на апор амэрыканцаў“...

І прыдзецца французам — або ўступіць, або сарваць канфэрэнцыю.

Лёндонская Канфэрэнцыя і Вэрсальскі Трактат.

Вельмі цікава, што Канфэрэнцыя мае выбраць асобную камісію юрыстаў, якая будзе мець даручэньне сьцьвярдзіць усе тыя пункты ў „пляне Доўса“, якія нарушаюць Вэрсальскі Трактат. Але-ж „плян Доўса“ ўжо згары прыняты ўсімі Сябрамі Канфэрэнцыі. Бедны Трактат! — бо ўжо ён зламаны нават сваімі галоўнымі абаронцамі французамі!

Прамова амэрыканскага міністра Юза ў Лёндоне.

Прыехаўшы ў Лёндон, амэрык. міністар Юз у сваёй прамове на вялікім банкеце ў яго чэсьць сказаў: „Амэрыка верыць, што Канфэрэнцыя з належнай пашанай аднясецца да тых бязінтарасоўных радаў, якія даюць ёй прадстаўнікі Амэрыкі. Пазыка Нямеччыны—неабходны варунак усьпеху „пляну Доўса“. Але ўся праца Канфэрэнцыі акажацца бясплоднай, калі яна не забясьпечыць падпісаўшымся на пазыку належных гарантыяў“.

Адно да аднаго: — ясна відаць, Амэрыка камандуе на Канфэрэнцыі, на якой яна прысутна блізу толькі як „сьведка“.

Амэрыканскі мільярдэр едзе ратаваць Канфэрэнцыю.

Амэрыканскі мільярдэр Морган, даведаўшыся з тэлеграм аб крызісе Лёндонскай Канфэрэнцыі, выехаў у Эўропу, каб ратаваць „паразуменьне“ Англіі і Францыі і правясьці пазыку для Нямеччыны.

Пішуць, што амэрыканскія фінансісты выслалі Моргана дзеля таго, што Амэрыка хварэе... на лішак гатоўкі (бедная!), і пазыку для Нямеччыны яны лічаць найвыгаднейшым памяшчэньнем капіталу.

Калі будуць запрошаны на Канфэрэнцыю немцы?

Мак-Дональд ужо другі раз ад пачатку Канфэрэнцыі падымае пытаньне аб тым, каб запрасіць прадстаўнікоў Нямеччыны, але пад націскам французаў (пана Эрыо і таварышоў!) пастаноўлена, пакуль ня будуць згодна прыняты галоўныя пастановы саюзьнікаў, не турбаваць дарэмна немцаў. Бо можа да гэтага і ня дойдзе... Як мы ведаем, яшчэ ані воднае пастановы Канфэрэнцыя ня прыняла аканчальна.

Нямецкі Рэйхстаг аб „пляне Доўса“.

Канцлер Маркс склікаў прадстаўнікоў усіх клюбаў Рэйхстагу, каб устанавіць іх адносіны да працы над „плянам Доўса“ на Канфэрэнцыі ў Лёндоне.

І вось, гэтая „Бэрлінская Канфэрэнцыя“ сцьвярдзіла, што нямецкі ўрад толькі тады можа лічыць на падтрыманьне парляманту, калі Лёндонская Канфэрэнцыя пастановіць зараз-жа эвакуаваць Рурскі абшар і стварыць для немцаў варункі раўнапраўнага ўчасьця ў Канфэрэнцыі ў Лёндоне.

Палітычная сітуацыя ў Італіі.

Барацьба фашыстаўскай правіцы з апазіцыяй глуха і заядла ідзе далей. Урад Мусоліні, няздольны выйсьці з тупіку, стаіць на мёртвым пункце, ўсё больш трацючы аўтарытэт. Апошняя прамова Мусоліні прайшла бяз усякага ўражэньня. Апазіцыя моцна стаіць на дамаганьні—перадусім зьліквідаваць фашыстаўскую міліцыю, якая ўтрымліваецца за грошы, зьбіраныя з усіх грамадзян краю. Газэты апазіцыі паўтараюць аднагалосна, што ўсе фразы Мусоліні аб „унармаваньні адносінаў“ у краю астануцца пустымі, пакуль ён ня выпаўніць гэтага галоўнага варунку нармальнай дзяржаўнасьці.

Сёмы забойца Маттэотті.

Толькі што сьледчы, які вядзе сьледзтва аб забойстве Маттэотті, атрымаў паказаньне аб сёмым забойцы Маттэотті, нейкім Памзэрі, які таксама прапаў бяз весьці, як і ўсе іншыя, бо і яго „адсунулі“, як лішняга сьведку.

Ваенныя паражэньні генеральскага ўраду ў Гішпаніі...

Генерал-фашыстаўскі ўрад у Гішпаніі аканчальна траціць усякую павагу і пашану ў краі. Яго ваенныя паражэньні ў гішпанскім Марокко ня толькі каштавалі Гішпаніі масу людзей і грошы, але ўжо пагражаюць і самаму істнаваньню гішпанскае ўлады ў Афрыцы...

Францускія газэты падаюць, што бышыя гішпанскія землі ўжо абвесьцілі незалежнасьць і ўтварылі новую рэспубліку „Ріф“, з прэзыдэнтам Абдулам Кріма на чале. Як ведама, „сам“ прэм'ер генерал Пріма ді Рывэра камандуе гішпанскай арміяй ў Афрыцы!..

Вось—рэзультаты фашыстаўскага ўраду ў Гішпаніі...

„Паўдзённыя Крэсы“ Гішпаніі аказаліся страчанымі для іх „прыроджанага гаспадара“...

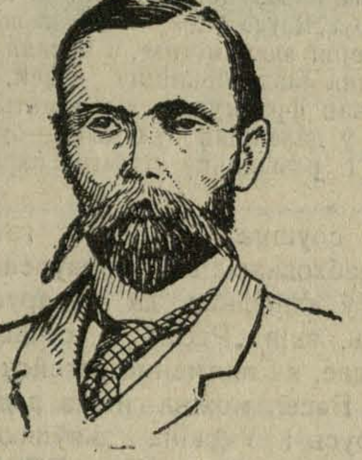
Сьмерць Бьюкэнэна.

Памёр вядомы англійскі дыплёмат п. Бьюкэнэн, які быў столькі гадоў паслом у Расеі і ў значнай меры ўтварыў франка-англійскую Антанту з учасьцем Расеі, скіраваную проці Нямеччыны, што і прысьпешыла Вялікую Вайну.

Успамін аб Мацею Бурачку.

Мусіць, мала хто з нашых пісьменьнікаў пакінуў сярод нашых сялян, з якімі жыў поплеч, такую сьветлую памяць, як аўтар „Дудкі“ і „Смыка“, Францішк Багушэвіч. З шчырымі сьлязамі на вачох апавядаюць аб ім тыя, хто яго памятае.

Вось просты ўспамін некалі „любіміцы“ Мацея Бурачка, Гэлі Каспаровічанкі (па мужу Горыт) з Наздрачунаў, Сольскае гміны (Ашмяншчына),—суседкі Кушлянскага двара.

„Цяпер мне ўжо сорак гадоў, а помню, як-бы ўчора, тыя часы, калі была йшчэ малой дзяўчынкай, і Ен часта заглядаў у нашу хату. Бывала, прыдзе, сядзе, на зэдлі і гутарыць аб усіх нашых бедах. Шмат каму і ў бядзе памагаў, дый за вушы ў людзі павыцягіваў. Часта чытаў нам вершы беларускія, а раз прынёс і падараваў мне кніжачку з вершамі—„Дудку Беларускую“. Пыталіся мы: хто-ж гэта ўсё так хараша напісаў?—„Гэта,—казаў,—пісаў акурат такі самы чалавек, як і вы ўсе. Вось, вучыся добра, Гэля, дык мо' і ты некалі пісаць будзеш!“ Але ніколі не сказаў, што гэта-ж ён сам піша. Меў ён грубы сшыток з рознымі беларускімі вершамі—апрача друкаваных у „Дудцы“ і „Смыку“: памятаю, што між імі былі вершы „Шаршуны ў летку, шаршуны ў зімку“, „Вясковая баба“ і шмат іншых.

„З народам жыў, як самы блізкі да нас чалавек, як свой. Бывала на імяніны прыходзілі мы да яго, дык вядзе ў хату і з усімі знаёміць. Сям'я яго яму не спагадала і гэтага вельмі ня любіла... Весела гулялі ў яго на дажынкі; сам з нашымі дзяўчатамі скакаў, ды песьні нашыя любіў пяяць. Асабліва-ж любіў сьпяваць сваю ўласную песеньку: „Ой, калючы ялавец, ягадкі салодкія“.

„Любіў ён часта хадзіць на гару, што называецца Лысая Гара. Нейкія там паперы закапываў, хаваючы іх. Быў тамака вялікі камень, які сяньня ляжыць на сваім месцы, толькі надпіс на ім высечаны—у памяць аб ім. Сюды мы часта ходзім успамінаць і паплакаць па ім.

„Да самае ягонае сьмерці мы так і ня ведалі, чые гэта вершыкі ён нам усё чытаў. І толькі на пахаронах з надпісаў на ўстужках пры вянкох даведаліся мы, каго хавалі...

„Крэпка дзержыцца памяць аб ім сярод нашых сялян.

„Давялося мне цяперака прыехаць у Вільню, дык хачу купіць усе яго кніжачкі, якія друкаваліся: гасьцінца дзецям завязу!“.

Трывалы памятнік пабудаваў сабе Мацей Бурачок—у сэрцах нашага народу!

Запісаў: **Ант. Н—на.**

З газэт.

„Актуальная“ справа.

У адным з апошніх нумароў газэты „Kurjer Poranny“ надрукавана стацьця пад загалоўкам: „Po całorocznej przerwie w polskiej polityce zagranicznej“. Газэта вінаваціць польскую правіцу ў тым, што ў працягу году—ад часу запанаваньня ўраду п. Вітоса—Польшча зусім не вяла ніякае заграпічнае палітыкі, а тым часам у міжнародавых адносінах дасьпела многа спраў, якія ў першы чарод датыкаюць істнаваньня Польскае Рэспублікі.

Стацьця пачынаецца ссылкай на кнігу прэзыдэнта Чэха-Славакіі, праф. Масарыка, аб „Новай Эўропе“, дзе паміж іншым чытаем:

> Уклад этнаграфічных граніц пасьля ваеннае навальніцы будзе мо' ў некаторых прыпадках тымчасовы. Як толькі дзяржавы супакояцца і прымуць прынцып самавызначэньня, выпраўленьне этнаграфічных граніц і меншасьцяў будзе праведзена без узбурэньня і з належнай увагай на ўсе зьвязаныя з гэтым пытаньні.

„Kur. Por.“ цэлым радам фактаў даводзіць, што гэты пагляд пачынае панаваць у-ва ўсім палітычным сьвеце:

> Калі п. Гэндэрсон, як статс-сэкрэтар унутраных спраў Англіі, ў вядомай сваей прамове пасьля пераходу ўлады да габінэту Мак-Даналда заявіў, што ў палітычнай праграме партыі, якой створаны ўрад, выстаўляецца **перагляд такжа і тэрыторыяльных граніц Вэрсальскага Трактату**, — п. Мак-Данальд аграпічыўся заявай, што п. Гэндэрсон прамаўляў не ад імя ўраду, а ад свайго ўласнага. Аднак у пісьме да Пуанкарэ, абгаварываючы пытаньні аб бясьпечнасьці, п. Мак-Данальд падаў праект, каб з пагранічных зямель, якія зьяўляюцца крыніцай міжнародавых непаразуменьняў, **утварыць нэўтральныя тэрыторыі** пад вярхоўным наглядам Лігі Народаў.

Думка гэтая—у нас ня новая: яе ў часе „жэлігоўшчыны“ выставіў Беларускі Нацыянальны Камітэт у Вільні ў сваім мэморыяле ў Лігу Народаў, здадзеным на рукі п. Шардіны. Бел. Нац. Камітэт дамагаўся тады нэўтралізацыі ўсяго абшару Заходняе Беларусі пад апекай Лігі Народаў....

Але вернемся да стацьці „Kur. Por.“. Газэта далей прыводзе яшчэ адзін — вядомы ўжо факт выступленьня сучасных валадароў Францыі з пратэстам проці „белага тэрору“ ў Польшчы і проці уціску „меншасьцяў“ і робіць вывад, што ўсе гэтыя факты

> даводзяць толькі аднаго: іменна таго, што справа нашых (Польшчы!) граніц, ня гледзячы на Вэрсальскі Трактат і пастанову Амбасадораў з вясны леташняга году, ня ўтраціла йшчэ некаторай „міжнародавай актуальнасьці“.

Да прычын гэтае „актуальнасьці“ справы польскіх граніц „Kur. Por.“ залічае перад усім становішча ў гэтай справе Міравое Канфэрэнцыі (гл. стацьцю „Усходнія граніцы“ ў № 12 „Сына Беларуса“!). Газэта кажа:

> Мы не павінны забываць аб тым, што вызначэньне ў Вэрсальскім Трактаце толькі заходняе граніцы Нямеччыны пры адкладзе на неазначаны тады час вызначэньня ўсходняе граніцы Польшчы сьведчыла, што ў галовах дзяржаўных дзеячоў, якія засядалі ў Парыжу, Польшча—не раўнуючы з Чэхаславакіяй, будаванай на землях **перамоганых дзяржаў**,—прадстаўляла толькі суррагат аднае з дзяржаў, твораных на тэрыторыі **саюзнае** Расейскае Імпэрыі.

Адзначыўшы далей працу польскіх палі-

тыкаў у кірунку перакананьня заграніцы, што ўсходнія граніцы Польшчы — не часовыя, а устаноўлены назаўсёды, зьяўляюцца „рэальнай вечнай мяжой паміж Польшчай і Расеяй“, — „Kur. Por.“ прымушаны, аднак, прызнацца, што праца гэная не дала пажаданых для Польшчы вынікаў.

> У вельмі цікавай анкеце журналу „Swiat“, зробленай сярод палітыкаў Францыі, знаходзяцца ўжо некаторыя рады, каб будучына Польшчы была абаперта на „паразуменьні з Расеяй“. „Такое паразуменьне — піша палітычны рэдактар „Revue des deux mondes“, Рэнэ Пінон, — перш эканамічнае, а пасьля палітычнае, павінна зьдзейсьніцца раней, ці пазьней. Задачай францускае дыпляматыі, — праўда, толькі ў далейшай будучыні, — будзе падтрыманьне і разьвіцьцё гэтага паразуменьня“.

I „Kur. Por.“ слушна бачыць у гэтым новы намёк на неабходнасьць „выпраўленьня граніц Польшчы“ ў адносінах да беларускіх і украінскіх зямель, якія „Расея — сучасная і будучая — разглядае, як пляменна расейскія“. Што да сучаснае Расеі, можна йшчэ дадаць і тое, што Беларусь і Украіна зьяўляюцца самастойнымі і раўнапраўнымі сябрамі СССР....

I газэта, крэпка ўстрывожаная магчымасьцяй зьдзейсьненьня думкі прэз. Масарыка, кліча польскае грамадзянства і польскі Урад зьвярнуць усю сваго ўвагу на справы замежнае палітыкі:

> Кожын дзень адцяжкі ў прыняцьці пастановы (аб новым міністры загран. спраў — *Рэд.*) наражае нас на павялічэньне лічбы небясьпек, перад якімі можам апынуцца.

Небясьпекі гэныя — запраўды паважныя: над стварэньнем іх працуюць дзьве такія сілы, як СССР і Нямеччына! У іх газэта і бачыць „прычыны актуальнасьці“ справы перагляду і выпраўленьня граніц Польшчы:

> шукаць іх (прычыны) трэба ў палітыцы Масквы і Бэрліну, якая, змагаючыся проці сучаснага геаграфічнага укладу Эўропы, бачыць калі ня ў самым істнаваньні Польшчы, дык у кожным прыпадку ў сучасным яе кшталце магчымасьць знайсьці тую лінію найменшага праціўленьня, якая найбольш адпавядае іх палітычнай стратэгіі.

Прыведзеныя ў газэце „Kur. Por.“ факты і дадзенае ім асьвятленьне павінны выклікаць самае ўважлівае адношаньне да іх ня толькі польскага, але і беларускага грамадзянства....

ХРОНІКА.

У справе абмену С. Барана. Нас паведамляюць з пэўных крыніц, што пад націскам менскіх беларусаў радавы ўрад запрапанаваў польскаму ўраду зьвольніць Барана ў СССР. у замену за польскіх палітычных вязьняў.

Матуральныя экзамены пабеларуску. Віленскі Куратар паведаміў Віленскую Беларускую Гімназію аб тым, што **экзамены на сьпеласьць перад урадовай камісіяй** з усіх прадметаў, апрача польскае мовы, гісторыі Польшчы і геаграфіі Польшчы, **кашы матурысты могуць здаваць пабеларуску.** Аднак, Куратар стаўляе вымаганьне, каб вучні ведалі з усіх прадметаў і польскую тэрміналёгію, што абсалютна невыпаўніма, тым балей, што здаваць трэба ўсе прадметы, якія праходзіліся ў гімназіі, на правах экстэрнаў. Пазнаёміцца з польскай тэрміналёгіяй гэтулькіх прадметаў за пару месяцаў — абсалютна немагчыма.

Такім парадкам, „дазвол“ школьнае ўлады здаваць урадовыя эказамены па беларуску мае толькі прынцыповае значэньне, і беларуская моладзь на практыцы ня здолее з яго скарыстаць. Тым больш, што, ня гледзячы на просьбу і папярэджаньне Дырэкцыі Віл. Бел. Гімназіі, паведамленьне сваё п. Куратар прыслаў тады, калі і вучні і вучыцялі, праждаўшы дарма да першага ліпня, разьехаліся, пераканаўшы, што экзаменаў ня будзе...

„Дыпляматыя“ п. Куратара белымі ніткамі шытая!

Процібеларускі зьезд. „Kur. Por.“ паведамляе, што ў хуткім часе мае адбыцца „беларускі“ зьезд, каб „скінуць прэзідыум Беларускага Нацыянальнага Камітэту“. Зьезд гэты мае быць склікаены „беларускімі дзеячамі, якія стаяць на грунце польскае дзяржаўнасьці“.

Нам удалося высьвятліць, што гэтымі „дзеячамі“ зьяўляюцца — усё той-жа крыміналіста Валэйша, „прэзэс“ так-званага „Беларускага Грамадзянскага Сабраньня“ ў Вільні, і дастойны яго кумпан „генарал“ Балаховіч!

„Кумпанія“ лішне добра ўсім вядомая, і не спадзяемся, каб на зьезд, сазываны гэткімі „дзеячамі“, прыехаў хтоколечы з беларусаў. Падобныя зьезды мы бачылі і ў часе выбараў у так-званы Віленскі Сойм і ў Сойм Польскае Рэспублікі. Думаем, што вынікі новага зьезду акажуцца такімі самымі, як і ранейшых.

Трэба да гэтага дадаць, што дарма „дзеячы“ з „Грамадзянскага Сабраньня“ суляць свайму начальству, што „скінуць“ прэзідыум Бел. Нац. Камітэту пры помачы адумысна сфабрыкаванага „зьезду“: справа ў тым, што Камітэт складаецца з прадстаўнікоў беларускіх нацыянальных арганізацыяў і установ, спэцыяльна туды дэлегаваных, і ніякі „зьезд“ ня можа тут нічога зьмяніць. А маральная павага Камітэту, абапертая на даверы нашага народу, ані ня зьменіцца ад зьвягі Валэйшаў ці Балаховічаў!

Забаронены падручнік. Міністар Асьветы і Рэлігіяў, п. Міклашэвскі, забараніў ужываць у школах у межах Польскае Рэспублікі учэбнік А. Смоліча **„Геаграфія Беларусі“.**

З прычыны таго, што другога падручніка няма, а гэты ўсемі папярэднікамі п. Міклашэвскага прызнаваўся добрым, прыходзіцца прыказ п. Міністра лічыць раўназначным з забаронай выкладаньня геаграфіі Беларусі наагул. „Папярэдзіў“ яго год таму назад адзін з ягоных урадоўцаў — навагрaдзкі школьны інспэктар, толькі той зусім адкрыта забараніў вучыць беларускіх дзяцей геаграфіі сваей Бацькаўшчыны....

Літэратурныя навіны. У апошнім сшытку часопісі „Полымя“ (№ 2) Янка Купала надрукаваў свой апошні драматычны твор у 4 актах: **„Тутэйшыя“**, трагічна-сьмяшлівыя сцэны з Менскага нядаўнага жыцьця.

А бандыты заўсёды ўцякаюць! Пасьля трохдзённае пагоні за бандытамі, якія абрабавалі мяст. Вішнеў, уся банда спакойна ўцякла заграніцу.

„Kur. Por.“ піша, што банда перайшла праз граніцу як раз каля таго пастарунку, які быў спэцыяльна пастаўлены лавіць уцякаючых у Расею...

Папраўка. Нас інфармуюць, што інтэрпэляцыя ў справе канфіскацыі „Адкрытага пісьма проці белага тэрору ў Польшчы“ **прынята** да „маршалкоўскае ляскі“, а не адкінута, як у нас было нядаўна надрукована.

Весткі з вёскі.

„Б'юць і плакаць не даюць“.

М. Крэва, Ашмянск. пав.

Польскія паны не перапіхаюць бушаваць на нашай роднай зямельцы і зьдзекавацца над нашым братам-селянінам.

Вось напішу колькі слоў, што давялося майму суседу выцярпець ад аднаго пана вучыцеля польскае школы. Перакажу яго словы:

„Аднаго дня, я наняў у свайго суседа каня павазіць дроў, якія выкапаў з зямлі, бо лесу няма для нашага селяніна, а толькі польскім паном“. (Як ведама ўсім, нашае мястэчка Крэва знаходзілася тры гады пад крывавай вайной паміж Немцамі і Маскалямі. У час гэтай вайны пашую зямельку скапалі на акопы і зямлянкі. Цяпер, хто варочаецца на сваю палоску, той даставаў дровы-гнільлё з зямлі і прывазіў на апал, а падатнейшае на будоўлю).

„Вось я вазіў да паўдня і нічога ня здаралося, а ад палудня, калі я паехаў па дровы, то напаткаўся нейкі чорт і затрымаў мяне, ды прыказываець, каб завёз яго да вёскі Казароўшчыны. Я адказываю, што ня мой конь і не магу везьці, бо ня маю часу; то ён кажець: падвязі хоць троху; ня пытаючыся, сеў на кары.

„Калі я даехаў да таго мейсца, дзе мне трэба было заварачывацца да дроў, то ён крыкнуў: „Stój chamie! Gdzie jedziesz? Ja tobie mówię jechać do Kozorowszczyzny!“ і страшыць ляворварам. Я паглядзеў наўкола; людзей ня відаць было, каб паклікаць на помач, і мусіў яго слухаць, што ён казаў. Калі я яго прывёз у лес, у гэтым лесе ляжала праз дарогу бервяно, і я пагнаў каня праз гэтае бервяно, і здрыганула майго пана; то ён мне прыказывае, каб забраў да хаты бервяно, але я кажу яму: бяда-ж будзе, паночку, як убачыць лясьнік, тады мне будзе мала каровы для яго, а то і скуру зьдзярэ!

„Тады ён кажа: „Ja jestem sam leśniczy i jeszcze wyższy od leśniczego i ja tobie mówę weź!“

„Калі я яго вывез да поля казароўскага і паказываю, што недалёка да в. Казароўшчыны, то ён затрымаў каня і кажа, каб я ехаў да хаты чым скарэй. Я, няслухаючы, што ён кажа, падышоў да яго бліжэй і прашу ў яго запіскі, каб паказаць суседу, што я вазіў нейкага пана, а ня дровы. Тады ён так моцна крыкнуў: „Ja tobie dam zapisku“ і мне па твару разы два як заехаў з усей сілы, да кажа: „Masz tobie zapisku, jedź prędzej do posterunku, tam otrzymasz pieniądze“. Яшчэ нешта крычаў, але як я неразумею гэтае панскае мовы, то не запамятаў.

„Як ён мне сказаў ехаць да пастарунку, то я і паехаў.

„Едучы дарогай, у мяне людзі пытаюцца: „куды ты завёз гэнага вучыцеля Сярэдзеўскага?“

„Вось, думаю і добра, што яны мне сказалі, хто ён такі.

„Прышоўшы да „пастарунку“, расказаў усё гэта, што было са мной, і напісалі пратакол.

„Назаўтрае, як сьвет, прыходзіць паліцэйскі і кліча да пастарунку. Прыхаджу і бачу, што той самы „лясьнік“ стаіць, каторага я вёз і мне „запіску“ даваў!

„Я яму зьняў шапку, кажу: „Добры дзень, пан лясьнічы“.

„А ён давай крычаць, што я з яго насьмяхаюся і што няпраўду кажу, што ён мне даў па твару і т. д.

„На тым ўсё і скончылася“.

Зьвярніце на гэта ўвагу, што гэты вучыцель прысланы з Польшчы, каб вывучыць беларусаў на палякоў; але хвароба, калі за цэлы год навучаць яны да 20 лічыць дзяцей! І гэта, дальбо, праўда, бо я сам зумысьля хадзіў па вёсках і пытаўся у дзяцей. Калі прыедзе інспэктар, дык дзяцей адпраўляе гуляць, а інспэктара госьціць. Вось, як бывае. **Крэўскі.**

З УСХОДНЯЕ БЕЛАРУСІ.

Правы беларускае мовы.

Другая сэсія Выканаўч. Каміт. Радаў Беларусі пастанавіла, што ўсе мовы краю: **расейская, беларуская, польская і жыдоўская прызнаюцца раўнапраўнымі** ў Беларусі. Мовай дыпляматычных зносінаў прызнана расейская, але мовай дзяржаўна-урадавай унутры Беларусі прынята беларуская.

Праз 3 гады апошняя, як піша „Kur. Polski“, павінна быць абвешчана **абявязковай.**

Да 400-гадовага юбілею друку на Беларусі.

Інстытут Беларускай Культуры ў Менску разглядзіў пытаньне аб 400-гадовым юбілеі друку на Беларусі. Юбілей павінен адбыцца ў сакавіку 1925 году. Інбелкульт пастанавіў выдаць некалькі кніжак да юбілею, з якіх адна будзе пасьвячона першаму беларускаму друкару Скарыне.

У кніжках будуць зьмешчаны вельмі цікавыя артыкулы датычна беларускага друку і зьвязанага з ім беларускага адраджэньня.

Выбрана рэдакцыйная камісія, у якую ўвайшлі: праф. Ул. Ів. Пічэта, В. Д. Друшчыц, Некрашэвіч, Пятуховіч і Лёсік.

Юбілейныя зборнікі будуць выданы к пачатку юбілею.

Курсы па перападгатоўцы настаўнікаў.

У Магілёве 1-га ліпеня ў памяшканьні палітэхнікуму адчыніліся курсы па перападгатоўцы настаўнікаў. Мэта адчыненых курсаў — палітычная і пэдагагічная перападгатоўка настаўніцтва, а таксама падгатоўка іх к **абучэньню дзяцей у школах у беларускай мове.**

Віленская Беларуская Гімназія.

(Вільня, Вострабрамская вул., № 9).

Васьмёхклясовая гімназія гуманістычнага тыпу з выкладаньнем у беларускай мове.

Адкрыта прыймо ува усе клясы.

Узрост пастулаючых абмяжован гэткімі гадамі: у I-ую кл. прымаюцца дзеці ад 10 да 13 гадоу, у II-ую кл.—ад 11 да 14 гад., у III-ю—ад 12 да 15, у IV-ую—ад 13 да 16, у V-ую—ад 13 да 16, у VI-ую—ад 15 да 17, у VII-ую—ад 15 да 18 гад. і у VIII-ую—ад 16 да 19 гадоу.

Заявы аб прыняцьці прымаюцца штодня у канцэлярыі гімназіі ад 10 г. раніцы да 2 гадзіны.

Да заявы трэба далучаць: мэтрыку аб нараджэньні (ці мэтрычную спрауку), пасьведчаньне ад доктара аб прышчэпе воспы, дакумэнты аб папярэдняй адукацыі паступаючага і унесьці уступную плату: III і IV клясы—5 зл., V і VI—7 зл, 50 гр., VII—10 зл., у VIII—15 зл.

Пакуль ня будзе ўнесена ўступная плата, заявы разглядацца ня будуць.

Уступныя экзамены будуць адбывацца ў працягу ўсяго верасьня.

Экзамен у першую клясу адбываецца па лекцыйнай сыстэме: паступаючыя павінны зьявіцца на заняткі ў клясу 1 верасьня а 9 гадз. раніцы. **Пытаньне аб залічэньні ў лік вучняў** будзе вырашана праз тыдзень **у залежнасьці ад агульнага разьвіцьця і падгатованасьці дзяцей.**

Дзеці, добра скончыўшыя тры аддзелы беларускіх пачатковых школаў, ПРЫМАЮЦЦА БЕЗ ЭКЗАМЕНУ ў першую клясу, а добра скончыўшыя чатыры аддзелы—без экзамену ў другую клясу.

Праграмы для паступаючых можна знайсьці ў канцэлярыі гімназіі.

Пачатак заняткаў — 1 верасьня а 9 гадз. раніцы.

Вучні ў малодшых клясах ад платы будуць звальняцца.

Пры Гімназіі арганізуецца інтэрнат, у якім вучні будуць мець кватэру і дагляд.

Рэдактар-Выдавец М. Шыла

Друкарня Левін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.